

Романчук О.І., Нікітченко Л.О.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна

Психолого-педагогічні основи формування дослідницьких умінь учнів старших класів під час вивчення біології

Педагогічна освіта – особливий тип професійної підготовки, в якій метою є не тільки засвоєння системи знань, умінь і навичок, а й формування професійних якостей особистості майбутнього вчителя. Головним завданням постає розуміння вчителем структури й особливостей педагогічної діяльності, специфіки роботи вчителя, усвідомлення того, що особистість учителя є головним “інструментом” його успішної діяльності з учнями.

Вчитель біології повинен створити сприятливі умови для професійного самовизначення учнів, сприяти розвитку творчого мислення, практичних навичок роботи, морально-волевих якостей, культури праці. На заняттях учні ознайомлюються з різними практичної діяльності, і в залежності від виявлених здібностей у них формується інтерес до певних тем з біології. Тому саме вчитель біології повинен систематично стежити за розвитком інтересів і нахилів учнів, вміти виявляти та розвивати їх обдарованість та таланти, а також дослідницькі вміння. А також саме вчитель біології повинен не тільки залучати учнів до різних видів діяльності, а й сам володіти ними на творчому рівні, не тільки створювати умови для професійного самовизначення, а й вміти запалити інтерес до того чи іншого виду практичної діяльності, під час якого формуються саме дослідницькі вміння, формується культура творчої праці, виховується активна життєва позиція, готовність до безперервної освіти, конкурентноспроможності та творча активність. На уроках біології органічно поєднується теоретичне засвоєння інформації, на яке відводиться 45% навчального часу і практична діяльність, на яку спрямовується 55%.

Оскільки робота учнів на уроках біології є творчою, то в системі підготовки майбутнього учителя біології необхідно формувати готовність до творчої діяльності, яка залежить від особистісних, індивідуальних якостей самого педагога та учіння самих учнів.

Загальновідомо, що будь-яка діяльність відбувається за умови сформованості в суб'єкта діяльності мотивації до її здійснення. Мотиваційний компонент діяльності учнів включає в себе потреби, інтереси, мотиви й бажання. Одним із показників мотиваційного компонента діяльності є пізнавальний інтерес вибіркоче спрямування уваги особистості на сферу пізнання, її предметну сторону і на сам процес оволодіння дослідницькими вміннями [3].

Як свідчить аналіз літературних джерел і підтверджує шкільна практика, до формування дослідницьких умінь на уроках біології учнів спонукають пізнавальні та соціальні мотиви. Пізнавальні мотиви визначають освітню траєкторію учня, соціальні – суспільно-рольову позицію в учнівському колективі і пов'язані з усвідомленням почуття відповідальності за результати навчання. В старших класах проявляється як пізнавальна мотивація, пов'язана з бажанням дізнатися більше, так і мотивація досягнень, пов'язана з бажанням проявити себе, показати свої можливості [1].

Розкриваючи вплив наукових знань на формування дослідницьких умінь учнів під час уроку біології, можна припустити, що знання, знаходячи підтвердження в особистій практичній діяльності старшокласника, легко засвоюються і стають його надбанням для подальшого практичного використання, а якщо наштовхуються на внутрішнє протистояння, відсіюються і змінюються [2]. Таким чином, на формування дослідницьких умінь впливає індивідуальний досвід учня та база його біологічних знань.

При формуванні дослідницьких умінь важливе значення має володіння теоретичним матеріалом, ефективність якого залежить від розвитку пам'яті. Навчальна інформація, яка підлягає засвоєнню, у пам'яті зазнає певної переробки і характеризується етапами: 1)сприйняття; 2)концентрація – 3)закарбування; 4) повторення; 5) забування; 6) пригадування. Зазначені етапи

переробки інформації потребують конкретних методичних прийомів для їх формування. На нашу думку, може бути присутній ще сьомий етап - це практичне застосування знань, саме в нашому дослідженні під час нього формуються дослідницькі уміння учнів під час уроку біології [4].

Отже, формування дослідницьких умінь відбувається на основі здійснення суб'єктом пізнавальної діяльності різних інтелектуальних операцій. Досліди набувають різної форми, але відображають в принципі один і той самий зміст.

На нашу думку, сприятливі умови для формування дослідницьких умінь учнів під час уроків біології, створюються дотриманням принципу перенесення знань на практику, які передбачають постійне повторення вивченого і зумовлює їх використовувати свої знання на практиці (під час лабораторних та практичних робіт з біології).

Література:

1. Баюрко Н.В. Бінарний урок як форма реалізації інтегрованого підходу у навчанні біології.//Баюрко Н.В., Нікітченко Л.О., Левчук Н.В./ Актуальні питання біології та методики її викладання у закладах вищої освіти. / Збірник наукових праць звітної наукової конференції викладачів за 2018-2019н.р. –Вінниця,2019. –266с.– С.158-173
2. Ляховська К. В. Сучасний урок біології в сучасних класах/К.В. Ляховська,А.С. Довгалюк, Л.О. Нікітченко//Materialy XV Mezinarodni vedecko-prakticka konference «dny vedy – 2019», Volume 9: Pedagogika vedy. – Praha : Publishing House «Education and Science», 2019. – р. 8-11.
3. Нікітченко Л.О. Роль і місце лабораторних та практичних робіт із біології як однієї з форм особистісної орієнтації студентів. /Нікітченко Л.О. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології № 5 (59)Суми. 2016р. с. 168-175
4. Нікітченко Л.О. Професійна підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі фахової практики: автореф. дис. На здобуття наук. Ступення канд..пед. наук : [теорія та методика професійної освіти] 13.00.04/ Л.О. Нікітченко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.- Вінниця, 2012.–20 с.